

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

הנסיעה לתו"ת אוטוואצק

יומן ממסע קבוצת תמימים לתומכי תמימים
אוטוואצק שבפולין ערב מלחמת העולם השניה

גליון כה

שנה יד

יוצא לאור על-ידי ועד 'חיילי בית דוד'

770 איסטערן פארקוויי - ברוקלין, נ. י.

ויהי רצון, שההוספה וריבוי בשמחה
- תפרוץ כבר את כל הגדרים, החל
מהגדרים האחרונים שנותרו מהגלות,
ותהפוך אותם לטוב וקדושה,
ובעיקר - תפרוץ את הגדרים של
הרגע האחרון בגלות, שזה ייעשה
הרגע הראשון של הגאולה, שבאה
ע"י מעשינו ועבודתינו בכלל, ובפרט
מתוך שמחה, ובמיוחד - ע"י עבודתם
של נשים צדקניות בישראל, שבזכותן
תבוא הגאולה (כשם שהי' בגאולת
מצרים)".

(דבר מלכות פ' תרומה, ה'תשנ"ב)

נערך ע"י:

ועד חיילי בית דוד
בית משיח, בית חיינו
770 איסטערן פארקווי, ברוקלין נ.י.

**להערות ותיקונים, או להצטרפות לרשימת
הדיוור בדוא"ל:**

vaad770@gmail.com

אל אחינו אנ"ש והתמימים יחיו,
שלום וברכה!

לקראת ש"פ תרומה הננו מוציאים לאור את הקובץ "הנסיעה לתומכי תמימים אוטוואצק", ובו:

• קטע מדבר מלכות ש"פ בהעלותך כ' סיון תנש"א, בו מבאר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א את שמה ותוכנה של מלכות פולין והקשר שלה לגאולה העתידה.

• נסיעה מיוחדת לתו"ת אוטוואצק בצל מלחמת העולם השנייה - תיאור מרתק ממסעם של ששה תמימים מארצות הברית אל אוטוואצק לכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ בימי ערב מלחמת העולם השנייה. על אף האזהרות הרבות על הסכנה המתקרבת יצאו התמימים למסע ארוך ומרובה תלאות ע"מ לזכות לראות את פני קודשו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ, ובפרוץ המלחמה יצאו במסע חזרה לארצות הברית. הרשימה הינה מתוך יומנו של הרה"ח ר' אברהם דוב העכט ונדפסה בגליונות 'התמים'.

• "מי שיש לו חוש השמייעה טוב, הרי הוא שומע קולו של משיח" - מכתב נדיר ממזכיר כ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע, הרה"ח ר' יחזקאל פייגין הי"ד לידידו ר' שניאור זלמן ליפמאן זעווין. המכתב גדוש ברגשי התקשרות אותם מנסה להעביר לידידו אשר נמצא רחוק מהרבי בגשמיות.

ויהי רצון שהקובץ יפעל את פעולתו ויוסיף בהתקשרות האיתנה לנשיאינו הנצחי כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א ובעומדנו בחודש אדר"ר ש"מרבית בשמחה" נזכה תומ"י לכך ש"ההוספה וריבוי בשמחה. . תפרוץ את הגדרים של הרגע האחרון בגלות, שזה ייעשה הרגע הראשון של הגאולה", ואזי נעמוד כולנו ונקבל את מלכותו של מלך המשיח מתוך שמחה אמיתית, ונכריז לפניו:

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

ועד 'חיילי בית דוד'

770 בית משיח, בית חיינו

ימות המשיח,

וערש"ק פרשת תרומה ג' אדר"ר - "מרבית בשמחה"

תהא שנת עצמות ומהות - שנת הקהל

ק"ג שנה להולדת כ"ק אד"ש מה"מ וס"ו שנה לנשיאותו

”ש”פולין” הוא מלשון ”פה לין”,

שכאן ילוננו בזמן ומקום הגלות”

”הפירוש ד”פה לין” הוא - המגורים במקום זה הם רק ענין של לינה, בזמן הגלות, אבל לאח”ז יצאו מכאן ויבואו למקום האמיתי של כאו”א מישראל - ארץ ישראל, בגאולה האמיתית והשלימה”

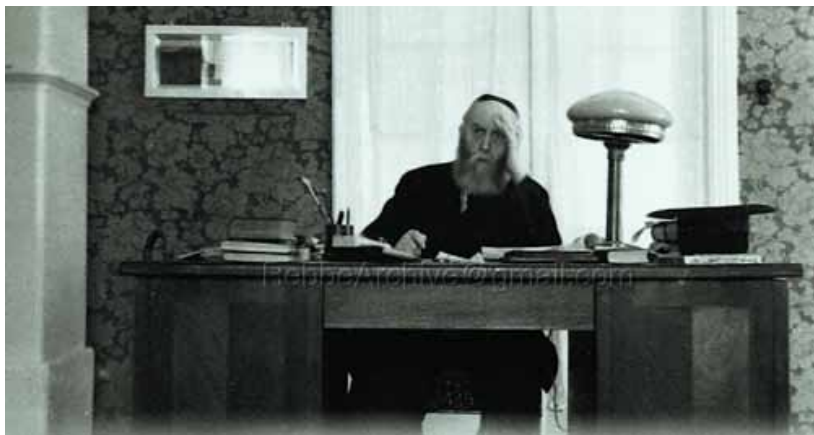
קטע משיחת כ”ק אדמו”ר מלך המשיח שליט”א בו מבאר את שמה וענינה של מלכות פולין בקשר עם הגאולה האמיתית והשלימה

• • •

איתא במגן אברהם, ש”נוהגין להתענות עשרים בסיון בכל מלכות פולין”. אעפ”כ רבותינו נשיאינו לא נהגו כן, אפילו בזמן שכ”ק מו”ח אדמו”ר הי’ בפולין (וכמה נהגו אז להתענות שם).

ויש לומר שאין זה באופן שאצל רבותינו נשיאינו חסרה ח”ו המעלה דתענית בעשרים בסיון, אלא אדרבה: המעלה שבוה ישנה - ע”י שלא מתענים (ע”ד מעלת פורים שלגבי יום (שהוא) כפורים). ובפרט ע”פ הידוע המעלה הגדולה בעשרים - בגימטריא כתר. ויש לומר שזהו ע”ד המעלה דתשובה בעבודת הצדיקים (לאתבא צדיקיא בתיובתא).

ולהוסיף בהשייכות ל”מלכות פולין” דוקא: ידוע שבעת שראשוני היהודים באו לגור בפולין, אמרו ש”פולין” הוא מלשון ”פה לין”, שכאן ילוננו בזמן ומקום הגלות. [וזהו הטעם האמיתי לכך שאותה אומה קראה כן למדינה - דאע”פ דאיהו לא חזו מזלייהו חזו].

כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע בעת שהותו בפולין, תרח"צ

ולהוסיף, שלינה היא בלילה דוקא, (שחושך ה)גלות הוא בדוגמת ענין הלילה. דהיינו, שהפירוש ד"פה לין" הוא - המגורים במקום זה הם רק ענין של לינה, בזמן הגלות, אבל לאח"ז יצאו מכאן ויבואו למקום האמיתי של כאו"א מישראל - ארץ ישראל, בגאולה האמיתית והשלימה. אבל לאידך גיסא - הרי זה בכל זאת באופן ד"לין", דאע"פ שעדיין נמצאים בגלות הרי הקב"ה עוזר וישנו מקום ללון במנוחה (לפי ערך).

- כפי שהי' בשנים הטובות בפולין, שבנ"י גרו שם במנוחה, ובזמנים מיוחדים - באופן ש"כל שרי המדינות גו' מנשאים את היהודים", כידוע שכמה משרי הממשלה נהגו לתת את נכסיהם בידי יהודים [משה'קע" - כפי שהגויים קראו להם, דמולייחו חזו בחי' משה שבכאו"א מישראל] שהיהודים ינהלו אותם, ובנ"י ניצלו זאת לענינים טובים וקדושים לפי דעתם דבנ"י ושכלם ("לדעתך"), ע"ד "ונצלתם את מצרים" (ההיפך ממה שהגויים נצלו את הנכסים כאשר היו בידיהם, כידוע).

ומזה ישנו רמז בעבודת השם (כידוע שצריכים ללמוד הוראה מכל דבר ששומעים או רואים): לכל לראש על יהודי לדעת, שגלות היא חושך ולילה, ורק שלנים שם (אבל אין זה המקום והמצב האמיתי שלו). וביחד עם זה - צריך לדעת שיש לנצל את ה"פה לין" גופא (באופן ד"עולה מאלי") לטוב וקדושה - עד שאצל היהודי נעשה לא איברי לילה אלא לגירסא - ע"י ניצול המנוחה שבמקום (להוספה ב)לימוד התורה, כולל גם בפשטות במדינת פולין בפשטות - לספק במקום שדרוש רב ומורה דרך, וכאלו שיתעסקו להחזיר בתשובה את בנ"י הדרים שם וכו'.

(משיחת ש"פ בהעלותך, כ' סיון ה'תנש"א)

נסיעה מיוחדת לתו"ת אוטוואצק בצל מלחמת העולם השנייה

סיפור מסעם של ששה תמימים מארצות הברית שיצאו למסע מפרך אל כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ והישיבה באוטוואצק בימים של ערב מלחמת העולם השנייה, ולאחר שהות קצרה באוטוואצק פרצה המלחמה האיומה והתמימים יצאו למסע מרובה בתלאות ונדודים בחזרה לאמריקה • מבוסס ע"פ יומנו של הרה"ח ר' אברהם דב העכט ע"ה שהיה מחברי הקבוצה

פ • צ

חלק ראשון: הרפתקאות הנסיעה

ההכנות לנסיעה

חודש מנחם אב תרצ"ט. הימים ימי ערב מלחמת העולם השנייה, העולם כולו רועד מפחד המלחמה, בארצות הברית מארגן הרב ישראל גייקובסון יו"ר אגו"ח בארצות הברית, קבוצה של כמה תמימים שהוא קירב לחב"ד שיסעו אל הרבי - לאוטוואצק שבפולין.

זאת בעקבות הוראת הרבי שעל מנת לפתוח סניף תומכי תמימים בארצות הברית, כפי רוחה האמיתית של תומכי תמימים, מוכרחים לשלוח קבוצה שתשהה זמן מה בתו"ת המרכזית בסמיכות לנשיא הדור כ"ק אדמו"ר הרי"צ, ולאחר מכן יחזרו לארצות הברית ויפתחו שם את הישיבה.

הוריהם של התמימים שפחדו לשלוח את בניהם לפולין, נרגעו כאשר ר' מרדכי פישר - שהיה מתלמידי הקבוצה, שלח מכתב מהיר לרבי בו כתב את החששות שהיו בלב כולם וקיבל מענה מרגיע שאין ממה לפחד.

כותב היומן ר' אברהם דוב העכט ע"ה

כותב היומן - הת' אברהם דוב העכט, נתקל בהתנגדות עזה מצד הוריו לנסיעתו, אחיו שלמה זלמן העכט כבר נסע לרבי עם אשתו פחות משנה קודם לזה, אברהם שילם על הדרכון 15 דולר (שהיה אז סכום לא מבוטל) מכספו הפרטי. אך על אף שהנסיעה התעכבה הדרכון לא הגיע.

ביום שני כ"ב מנ"א, לאחר לילה שבו לא הצליח לעצום עין, קם אברהם בשעה שש בבוקר ורץ למשרדי הדואר לבדוק אם דרכונו הגיע. על אף שהמשרד היה סגור, אחד העובדים פתח לו את הדלת, וכששמע את מבוקשו ואת הדחיפות שבדבר - ניאות לעזור.

לאחר חיפוש ממושך מצא העובד את הדרכון והגישו לאברהם אשר רץ בהתרגשות עזה לביתו להראות להוריו את הדרכון, מאז - הנסיעה לרבי הייתה בטוחה.

לאחר כמה סידורים וקניות, בבוקר יום רביעי כ"ד מנ"א, בשעה אחת עשרה וחצי, יצאה הקבוצה - ביחד עם ר' ישראל ג'ייקובסון - כשהיא זוכה לליווי של רוב קהילת חסידי חב"ד בארצה"ב.

התועדות סוערת על סיפון האוניה

אברהם היה הצעיר מבין ששת הבחורים הנוסעים. האחרים היו התלמידים: מרדכי דוב אלטיין, מאיר גרינברג, זרח גורדון, יצחק קולודני, ומרדכי פישר. בינתיים נהנתה הקבוצה מהנסיעה המשותפת. הם נשאו באמתחתם אוכל כשר וגם מבושל ממטבח ביתם.

אברהם החזיק ברשותו יומן בו פירט את כל מהלך הנסיעה, חלקו נכתב בלה"ק וחלקו באנגלית. בערב הזה כתב ביומנו: "אחרי ארוחת הערב ישבנו על סיפון האוניה, שאפנו אויר צח. נעימות המזג אויר היה בלתי ניתן לשיעור. הפסוק בתהילים "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" קיבל מימד מיוחד ומוחשי. ישבנו עם הרב ישראל ג'ייקובסון וניגנו ניגונים חסידיים באוירה של הכנה לראות את פני הרבי. אלא שהתענוג לא ארך הרבה זמן. תוך שלושה ימים לקינו כולנו במחלת ים".

פוגשים את הרמ"ש
שליט"א

הרה"ח ר' ישראל גייקובסון ע"ה, יו"ר אגו"ח בארה"ב

ביום שני בלילה עגנה האוניה בנמל לה-הבר שבצרפת. שם ירדו חברי הקבוצה והמשיכו עם רכבת לפרזו. במענה למברק ששיגרו בדרך, הגיע הרב זלמן שניאורסאהן (חסיד חב"ד שיצא מרוסיא כמה שנים לפני"כ ושימש כרב בית כנסת בפלעצל שבפרזו והיה עסקן גדול בחיזוק התורה והיהדות) לקבל את פניהם. אחרי ארוחת ערב אצלו בבית, עמדו להמשיך בדרכם לוורשא. כשהגיעו לתחנת הרכבת הופתעו לראות את

חנתו של הרבי הריי"צ הלא הוא כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א, כפי שנקרא אז בשם הרמ"ש, שבא לקבל את פניהם.

ביומנו מתאר אברהם את הרמ"ש: "אדם צעיר בשנות השלושים לחייו. זקן נחמד, כובע אפור ונעליים חומות". הוא מוסיף וכותב: "מישהו אמר לי שהוא צדיק יסוד עולם ושהוא מייחד יחודים עליונים בכל דבר". בפגישתם הקצרה דיבר איתם הרבי שליט"א, על ענינו של רבי ע"פ חסידות ועל הזכות הגדולה שנפלה בחלקם לנסוע לראות את הרבי.

הרמ"ש מעביר חבילה לא חוקית לכ"ק אדמו"ר הריי"צ

על מפגש זה סיפר הרה"ח ר' מאיר שי' גרינברג: כשעצרנו בפרזו, ניגש אלי הרבי כשחבילה בידו ואמר לי: כחבילה זו נמצאים תרופות עבור הרבי [הריי"צ], תרופות אלו נצרכות לו מאוד. אבקשך אם תוכל להעביר זאת אליו.

כמובן שמילאתי את בקשתו. אלא שבזמנו זה כלל לא היה פשוט להעביר חבילה כזו ממדינה למדינה. ובפרט שחבילה זו היתה ניכרת - בגודלה ובצבעה - כחבילה של

תרופות.

והנה, בנסיעתנו
עברנו כמה מעברי
גבולות: פריז, בלגיה,
גרמניה ופולין.
בכל המעברים לא
הטרידוני בקשר
לחפצי, אך בהגיענו
למעבר הגרמני עלה
שוטר ובדק אותנו.

כשהגיע אלי שאל אותי על התיק בו היתה החבילה עם התרופות (במבטא גרמני):
וואס האבן זיי דא?! [מה יש פה?!] הוא ביקש לראות את התיק. אמרתי לו טוב, הנה
אתה יכול לראות. ברירה אחרת בין כה לא היתה לי.

כשפתח את התיק חשבתי שאני גמור, ואז הוא שואל אותי שוב וואס האבן זיי דא?!
ואני עניתי לו בתמימות: גארנישט [כלום], הוא הסתכל על חבילת התרופות ובדרך נס
לא ראה כלום. ממש עינים להם ולא יראו...

הנסיעה לפולין

בחמש בבוקר, כשעברו דרך בלגיה, הניחו תפילין והתפללו. בשמונה בבוקר הגיעו
לגבול גרמניה, שם ירדו כולם מהרכבת לעבור ביקורת דרכונים.

בתשע וחצי בערב הגיעו לגבול הפולני. שוטר פולני עלה ודיבר עם הנוסעים
בגרמנית. אברהם עדיין זוכר את תקיפותו, איך שעמד על כך שכולם ישארו לשבת:
"פלאצן זי", "זיצען זי", הכריזו כל העת. הוא שאל לסיבת בואם לפולין, כשהסבירו לו
שהם באו כדי ללמוד, לא יכל השוטר להתאפק ושאל: "שטודירן? זיינען זי פארוקט?
[ללמוד? אתם משוגעים?]

הזהירו את הבחורים מראש לזכור שהפולנים גנבים, ואברהם זוכר איך שכל הזמן
החזיק את ידו על כיס החוזה לעשות בטוח שהדרכון לא נעלם.

בתחנת הרכבת בוורשה שכרו כמה דרושקעס [עגלות עם שני גלגלים] לשאת את
משאם. הרב גייקובסון לקחם קודם לרחוב נעלווקס, ברובע היהודי הישן בוורשה,
למקווה. בהשוואה למקוואות האמריקאיות נדהמו לראות את השכבה העבה של הבוץ
בתחתית המקווה...

חלק שני: השהות בצל הרבי הריי"צ

מגיעים למשאת נפשם - תומכי תמימים אוטוואצק

בדיוק שבוע אחרי שעזבו את ניו יורק, ביום רביעי א' אלול, הגיעו לישיבה באוטוואצק - מקום נוח הרחק משאונה של עיר. ה"נאות דשא" של וורשה. במקום זה נשארו חברי הקבוצה רק שבוע עשרה ימים, אבל היו אלו ימים שלא ישכחו לעד.

כשנכנסו לזאל של הישיבה, נכבשו מיד באוירת הלימוד ששררה שם. המקום היה דחוס עם ארבע מאות בחורים שישבו זוגות וזוגות ולמדו בחברותות, שקועים בעומקה של סוגיא.

הקבוצה נבחנה ע"י הר"מ הראשי בנגלה הרב יהודא עבער (חסיד חב"ד שיצא מרוסיה הסובייטית, שם לימד בישיבות המחתרתיות). אברהם שלמד בארה"ב בישיבת תורה ודעת היה שם מתלמידיו של הרב משה דובער ריבקין (שבצעירותו למד בליובאוויטש). גם הרב יהודא עבער, אותו פגש כעת, היה בעבר מתלמידיו של הרב ריבקין. כעת מסר אברהם פרישת שלום מהרב ריבקין.

אברהם שהיה תלמיד מצטיין השתדל לכתוב את כל השיעורים ששמע מרבו בישיבת תורה ודעת, ועכשיו חזר כמה מהן לרב עבער והרב עבער הוסיף לו ע"ז מחידושו שלו.

הר"י עבער היה מרוצה מהיקף ידיעותיו של אברהם והכניסו לכיתה הכי גבוהה בגמרא, את הכיתה הזו לימד הר"י עבער בעצמו. בחסידות נכנס אברהם לכיתתו של המשפיע הרב דובער גרופינקל.

החיים בישיבה

מיד לאחר שהגיעו סידרו עבורם אכסניה, בה יתגוררו. היה זה בביתה של אלמנה, שהתגוררה לא הרחק מהישיבה. מקום זה נבחר במיוחד עבורם, ע"י עובדי הישיבה,

מבנה הישיבה באוטוואצק, אז והיום

התמימים בחצר מלון געלבניש אשר שימש כפנימייה לשיבה. במרכז: ר' יוסף ראדאל

בגלל תנאי איכות גבוהים שהיו במקום בהשוואה למקומות אחרים. זאת משום שבעיני תושבי המקום, נחשבו האמריקאים כמפונקים יותר. אלא, שגם זה כמעט ולא הועיל לקשיי ההתאקלמות. במקום מזרנים שהיו רגילים להם בניו יורק, קיבלו כאן שקי קש. היתושים הרבים שהתגודדו סביבם, הפכו את לילותיהם לבלתי נסבלים.

לילה אחד, כשהחום היה בלתי נסבל, השאירו את חלונות הבית פתוחים. עובדה זו סייעה לגנבים הפולנים לעשות את מלאכתם נאמנה... באותו לילה גנבו מהם את הדרכונים וכן כסף, שעונים ובגדים.

בבוקר קראו למשטרה, ואכן התוצאות לא איחרו לבוא - הוחזרו להם הדרכונים והמכסניים. דבר זה נתן להם להבין, שכנראה שותפות מלאה ישנה בין חבורות הגנבים לאנשי המשטרה. יחד החליטו על "יחלוקו", וסיכמו על החזרת הדרכונים שמהם לא תהיה להם תועלת גדולה כל כך, ואילו את הכסף והחפצים היקרים השאירו אצלם...

האלמנה הכינה עבורם ארוחה טובה בכל בוקר וערב. בצהריים היו צריכים לקנות לעצמם משהו ליד הישיבה. הרבה פעמים העדיפו לדלג על ארוחה זו - מחוסר טריות של המאכלים שקנו.

הבחורים המקומיים הסתכלו עליהם כמו על אנשים שנפלו מהירח. הם נדהמו לראות איך שבהפסקה מוציאים האמריקאים כדורים וכפפות ומתחילים במשחק בייסבול... שם לא הכירו דבר כזה. הנהגה כזו שבחור ישיבה ישחק עם כדור, היתה מופרכת לחלוטין. בחורי הישיבה לא הבינו למה האמריקאים לובשים כאלה כפפות מגושמות, וכשראו אותם מתחילים להאבק ולהתאגרף - הסתכלו עליהם כעל מטורפים גמורים...

רק לאט ובקושי החלו האורחים להתרגל לחיי הישיבה המקומית.

רגשי האהבה וקרבה מהרבי

"קשה לתאר את החוויה הנפשית והרגש החזק שמרגישים, כשנמצאים קרוב כל כך לרבי הקדוש" - כתב אברהם בגליון "די אידישע היים" כעבור שנים רבות - "הפנים המאירות מלאות אהבה וקדושה השאירו עלינו רושם בל יתואר, שתלווה אותנו לנצח".

ביתו של הרבי היה ליד הישיבה. ההזדמנות הראשונה שהיתה לבחורים האמריקאים להיכנס לחדר הרבי, שהיה חדר גדול ומסביב מלא מדפים עמוסי ספרי קודש, היה יומיים לאחר שהגיעו, יום שישי ג' אלול - בין השעה חמש לחמש וחצי. הם היו בין אלו שזכו להיכנס לחדרו הקדוש לשמוע מאמר דא"ח מהרבי.

לא כל שבוע אמר הרבי מאמר. עקב חוליו והקושי בדיבור עלה הדבר לרבי בהרבה מאמץ. בקיץ הזה לא אמר מאמרים בששת השבועות האחרונים. עכשיו, כיוצא מן הכלל, עקב נסיעתו של הרב מרדכי מענטליק לארה"ב בשבוע הקרוב, אמר מאמר.

הרב מענטליק מלבד היותו "חוזר" היה א' הבחורים המיוחדים בישיבה (כעבור שנים עמד בראש ישיבת תומכי תמימים המרכזית בניו יורק ובעמ"ס "אמרי מרדכי"). לכבודו ולכבוד הרב ג'ייקובסון והבחורים אמר הרבי מאמר ד"ה "שופטים ושוטרים" ולאחר מכן חזר הרב מענטליק לפני כולם על המאמר.

למרות שהתקשו קצת בהבנת המאמר, השאיר המעמד אצלם רושם בל ימחה.

אברהם ביומנו כותב על כך:

"הפעם הראשון שנכנסנו לכ"ק אדמו"ר שליט"א הי' שני ימים אחר בואינו וזה הי' ביום ג' אלול ש"ק פ' שופטים ושוטרים, ובאותו השבוע הי' קבוע שיסע הר"ר מרדכי מענטליק, החוזר הראשון, לאמריקא. וגם הי' יו"ט מעט שבא הר"ר ישראל

אחת הסיבות למעבר ישיבת תו"ת לאוטוואצק

מספר התלמיד ר' יצחק ליס: בפולין היתה עניית גדולה, ומשום כך המנהג היה שבחורים רבים הלכו לישון בבתי עסק וחנויות ברחבי וורשא ותמורת השמירה היו מקבלים מעט פרוטות. באותם ימים העדיפו בעלי החנויות בוורשא לאפשר לבחורי הישיבה לישון בחנויותיהם כדי שלא יגנבו מהסחורה. זו בעצם היתה עזרה לבחורי ישיבה מעוטי יכולת כי השכר שקיבלו היה עיקר מחייתם.

הרבי הריי"צ לא היה שבע רצון ממנהג זה, בלשון המעטה, והתבטא שהוא לא רוצה "אז די קינדער" (בהתכוונו לתלמידים) יהיו שומרי לילה.

מכיון שבאוטוואצק לא היו כל כך הרבה חנויות כמו בוורשא הבירה גם הנושא של לינת השומרים לא היה כה מקובל ומשום כך עברה הישיבה לאוטוואצק.

דזייקאבסאן שליט"א וגם אנו האחים יחי' מאמריקא. וחזר המאמר שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך, וזה הי' בשעה החמישית או החמישית וחצי. ואח"כ חזר ר' מרדכי מענטליק יחי' את המאמר. ובלילה הי' פארבריינגען בביתו של אחי היקר ר' שלמה זלמן יחי' והי' ב"ה טוב מאד. הר"ר יחזקאל פייגין יחי' הי' המדבר הראשון ודיבר אודות מעלת הישיבה וענין כ"ק אדמו"ר שליט"א.

הרבנית שטערנא שרה - רעבעצין אמיתית וחכמה

כאותו יום ששי (שלושה ימים אחר בואם) קודם שמיעת המאמר, זכו לפגוש את אמו של הרבי הריי"צ - הרבנית הצדקנית שטערנא שרה אשת כ"ק אדמו"ר הרשב"ב. יחד עם המשפיע הרב ג"ייקובסון, מזכירו הראשי של הרבי הרב יחזקאל ("חאטשע") פייגין, והמזכיר ר' משה לייב רודשטיין כיבדו את הרבנית הזקנה בביקור. הם ערכו התוועדות קצרה בביתה, ניגנו ניגונים, אמרו לחיים. ביומנו כתב אברהם שהיא רעבעצין אמיתית ומאוד חכמה.

יוצרים מהומה על מאומה

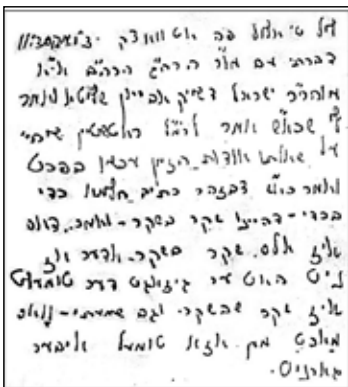
לפנינו קטעים נוספים מיומנו:

"[יום ד'] ליל ט' אלול פה אוטואצק יצ"ו 11:30 בלילה.

דברתי עם מו"ר הרה"ג הרה"ח אי"א מוהר"ר ישראל דזייקאבסאן שליט"א ואמר לי, שכ"ק אדמו"ר שליט"א אמר לרמ"ל ראטשטיין שיחי', על שאלתו אודות הזמן עכשיו בפרט. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א דבוהר כתיב חלמא כדי בכדי - דהיינו שקר בשקר. ואמר: דאס איז אלס שקר בשקר. אדער אז ניט האט ער גיזאגט: דער טומעלט איז שקר שבשקר. וגם שמעתי - וואס מאכט מען אזא טומל איבער גארניט [=] זה הכל שקר בשקר. או, אם לא, אזי אמר: המהומה הוא שקר שבשקר. וגם שמעתי: למה יוצרים מהומה על כלום,

יום ה' ט' אלול פה אוטואצק יצ"ו 5:20 אחה"צ.

הייתי בישיבה הקדושה היום, ודברתי עם הראש ישיבה ר' יודא עבער שליט"א, דברנו כמעט שעה וחצי, משעה השניה חצות עד שעה הרביעית בצהריים, וב"ה שאני

מתוך יומנו של הרב העכט:

"וואס מאכט מען אזא טומל איבער גארניט"

ידעתי נישקשה [לא רע] כמדומה לי. דברתי עמו על דף ו' ע"ב קידושין, בענין מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה, וגם בדף השני דף ח' תחלת העמוד בענין תן מנה לפלוני ואקדש אני לך, ואח"כ בענין המקדש במלוה אינה מקודשת, ביאורים והסברים, קושיות ותירוצים ששאל אותי ומה שאמר מדעתו, ואח"כ שאל אותי על ענין המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול, בענין התוס' ביאור ע"ז, ותחלה אמרתי לו פי' הרשב"א ואח"כ פי' התוס'. והשי"ת יעזור שיהי' הכל לטובה.

כאשר חזרתי להישיבה אחר ארוחת הצהרים, פגשתי תחלה בהבחור בערל ליווי יחי', ובשרני שהרבי . . .

מאמר דא"ח בקשר עם איום המלחמה

שבוע לאחר מכן ביום שישי י' אלול עש"ק פ' כי תצא, בשעה שש וחצי, לאחר מנחה, אמר הרבי שוב מאמר דא"ח והפעם במיוחד לקבוצת הבחורים שהגיעו מניו יורק.

נכנסו איתם כל תלמידי הישיבה וכל החסידים שהתפללו במנין הרבי. המאמר התחיל - כנראה בגלל האיום על המלחמה העומדת לפרוץ (ואכן היה זה המאמר האחרון לפני המלחמה) - עם מילות תפילת הימים הנוראים "ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה".

אברהם ראה שהפעם הבין את הרבי, והיה מופתע מכך שהבין די טוב. הנקודות במאמר היו יותר קלות מהמאמר הקודם ואפילו ציין ביומנו נקודות עיקריות ממנו. הרבי דיבר לערך כשלושת רבעי שעה, ואח"כ "חזור" אחר, אחד ממצוייני תלמידי הישיבה - הת' מענדל טעננבוים חזר לפני כולם על המאמר.

שמחת השבע ברכות של הרב מרדכי מענטליק, סיון תרמ"ז. לשמאלו: המזכיר ר' יחזקאל פייגין, חבר ההנהלה ר' שרגא פייביש זלמנוב, ראש הישיבה ר' יהודה עבער, המזכיר ר' משה רוששטיין

מראהו כאיש אלוקים

קדוש

את אמירת המאמר השני מתאר אברהם ביומנו:

"מוצש"ק לס' כי תצא, ליל י"ג אלול תרצ"ט, פה אטוואצק תחת צל כ"ק אדמו"ר שליט"א.

ביום ו' עש"ק י' אלול העבר הי' לי הזכות לראות פני כ"ק אדמו"ר שליט"א ולשמוע ממנו מאמר שאמר לכבוד הבחורים שבאו מאמריקע. נכנסנו לכ"ק אדמו"ר שליט"א כשעה ששה וחצי אחרי תפלת המנחה לפני

קבלת שבת ונכנסו ג"כ בחורים הלומדים בהשיבה וגם בעלי בתים המתפללים במנין של כ"ק אדמו"ר שליט"א. ואמר המאמר "ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה", וגם מבואר שם מענין כבוד, חמשה מדריגות בכבוד, וביאור קושיות האופנים השואלים אי' מקום כבודו. ומבואר שם ענין ממכ"ע וסוכ"ע, וענין א-ל דעות הוי'.

ולשונו הק' יכלתי בעהי"ת להבין. ומראהו הי' כאיש אלקים קדוש בעת אמירת המאמר. והשי"ת ישלח לכ"ק אדמו"ר שליט"א רפואה שלמה בקרוב אמן. אחר אמירת המאמר, שהי' כמעט שלשת רבעי שעה, חזר הב' מענדל טענעבוים יחי' את המאמר והתפללנו קבלת שבת ומעריב ואח"כ הלכנו אל בתינו ואכלנו סעודת שבת."

קבוצת הבחורים מארה"ב זכו גם להיכנס ליחידות. בתורו, בירך אברהם בכניסתו ברכת "שהחיינו", כמנהג החסידים, להודות לה' על הזכות הגדולה שנפלה בחלקו. אח"כ ביקש ברכה מהרבי להוריו ולאחיו המבוגר משה יצחק, שקינא בו בנסיעתו, שגם הוא יזכה להגיע לאטוואצק.

חלק שלישי: ברייחה בצל המלחמה

רוחות מלחמה

כמה ימים אחר בואם נפוצו שמועות שגרמניה עומדת להיכנס לפולין. הם החלו לקבל מהוריהם המודאגים מברקים ואפילו טלפונים (שעלותם באותם ימים הרקיעה

שחקים) - שיחזרו מיד הביתה.

ביום שלישי י"ד באלול הזהיר הקונסול האמריקאי בוורשה את כל אזרחי ארה"ב לעזוב תיכף ומיד את האיזור.

הבחורים שאלו את חתנו של הרבי, הרה"ח ר' שמריהו גורארי (הרש"ג), מה לעשות. והוא העביר את שאלתם לרבי. הרבי ביטל את כל הענין במחי יד (אמרו אז, שעד הרגע האחרון הרבי לוחם את מלחמתו בבית דין של מעלה לביטול הגזירה. הרבי לא רצה לתת לסטרא אחרא אפילו הווא אמינא שתהיה מלחמה).

ביום זה עזב הרב ישראל ג'ייקובסון את פולין ונסע דרך איטליה לארה"ב. מטוסי קרב החלו להראות בשמי אטוואצק.

יום פרוץ המלחמה

יום שישי, י"ז אלול, היה יום בהיר ונעים במיוחד. כמו רוב הבחורים, היו הבחורים האמריקאים ערים כל הלילה האחרון - כמנהגם בכל ליל שישי - ועסקו בתורה.

קעת בבוקר, חלק מהבחורים כבר הלכו לסדר חסידות, אבל אברהם ועוד שלושה מחבריו שהיו עייפים מאוד, החליטו להישאר באכסנייתם וללמוד שם חסידות לפני התפילה. בסביבות השעה שמונה ורבע שמעו רעש חזק של מטוסים טסים קרוב אליהם. הם יצאו החוצה וראו ששה מטוסים טסים מעל ראשם.

הבחורים התבדחו מעט על כך, אבל הבדיחה לא ארכה זמן רב. תיכף כשחזרו לספרייהם, היתה הפגזה חזקה וינועו אמות הסיפים. כל הבנין רעד, החלונות התפוצצו והדיירים נכנסו לפאניקה. חלק מהאנשים ירדו למרתף, חלק רעדו מפחד והיו בהלם גמור, כך שלא יכלו לזוז.

בינתיים היו עוד שתי הפגזות נוספות. החלו לשמוע את קולות מכבאי האש שבאים לכבות את השריפות שפרצו.

הבחורים המבוהלים רצו מיד לביתו של הרבי, לשאול עצה מה לעשות. כשהבחורים המקומיים ראו את האמריקאים מבוהלים, צחקו מהם: מה באמת פחדתם? הרי הפולנים אמרו שזה היה רק נסיון לראות איך ערוכים למלחמה?

בינתיים נכנסו הבחורים למסדרון שלפני חדרו של הרבי, ישבו שם הרש"ג ועוד כמה חסידים עם בני משפחותיהם שבאו להיות כמה שיותר קרוב לרבי. המזכיר הרה"ח ר' משה לייב רוטשטיין נכנס לחדרו של הרבי ודרך הפתח שנוצר, ראו הבחורים איך שהרבי יושב עם הכיפה לראשו בלי הכובע, ראו גם בבירור את פאותיו הארוכות אחר אוזניו. כשהדלת עמדה להיסגר נפגש מבט עיניהם עם עיניו הקדושות.

המזכיר יצא ומסר שליחות לבחורים אברהם העכט ובערל ליווי: ללכת תיכף לביתה של אמו של הרבי, הרבנית הזקנה מרת שטערנא שרה, ולומר לה בשם הרבי, שאין מה לפחד והכל יהיה בסדר.

מראות זוועה

כשהודרו לקיים את ההוראה של הרבי, ראו מחזות קשים ברחובות העיר. אנשים רצים לבית הרפואה; אשה צורחת שבעלה נהרג; הרבה פצועים והרבה דם ניגר מאנשים; ראש של אדם מלא דם; אנשים שבורי ידים ורגלים; הרבה נשואים על אלונקות וגם הרבה גופות כבר החלו להתפשט ברחובות העיר. כמה שפחדו עד עתה, הרי שעכשיו ליבם נמס. ההליכה ברחובות היתה עבורם מאמץ בלתי רגיל.

בבניין של הרבנית שטערנא שרה, פגשו את אחיו של אברהם (העכט) - שלמה זלמן ואשתו, שאף הם התגוררו באותו בניין. הם ליוו אותם לבית הרבנית ומסרו לה את המסר של בנה הרבי הריי"צ. דברי הרבי הרגיעו אותה מאוד, והפאניקה בה היתה שרויה קודם לכן חלף.

תיאור בנין הישיבה

תיאור הבנין מופיע בהתמים ח"ב (קלו [230]): "הישיבה נמצאת כעת באוטבוצק רחוב סלאוואצקי 1-3, מקום שם שכרו מנהלי הישיבה בנין מפואר בן הרבה עשרות חדרים מרווחים, שמתחלק לשלשה מדורים, מדור מיוחד בשביל חדרי הלימוד, בית מלון עבור התלמידים, ובית המזנון [פנימיה וחדר אוכל]. מסביב סביב לבנין הישיבה נמצא מגרש רחב, וסמוך לו יער טוב, והתלמידים בשעות המנוחה שואפים רוח חיים ואויר צח, שגורם הרבה לחיזוק בריאותם, להוסיף אומץ בשקידתם בלימודם".

עכשיו כשיצאו מהבנין הבחינו שחלונות הבנין הסמוך היו כולם שבורים מההפגזה שהיתה. זה גם הרס שלושה עצים בחצר ופער חור עמוק באדמה הסמוכה. בית אחר התמוטט ועלה בלהבות, שם ניספו הרבה אנשים.

עודם עומדים שם, החלה פאניקה חדשה. נפצה שמועה על התקפה נוספת שמתקרבת. אולם, תיכף התברר שהיה זה אזעקת שוא.

כשהמצב נרגע חזרו לאכסנייתם, משם התקשרו לקונסוליה לשאול אם אכן פרצה המלחמה. הם נענו בטלפון שזה נסיון בלבד של גרמניה לראות אם פולין תכנע לדרישותיהם. עוד הוסיפו ואמרו להם: במקרה הצורך יעבירו ברדיו הודעות באנגלית לאזרחים אמריקאים.

כשחזרו לישיבה, החלו לשמוע על היקף האבידות. לא רחוק מהם נחרב בית אבות

וקבר תחתיו כחמישים יהודים מבוגרים ועוד המון פצועים. בבית יתומות סמוך נהרגו עשר יתומות.

הרש"ג פנה לבחור מאיר גרינברג וביקשו להתקשר לקונסוליה האמריקאית לשאול, האם הדרך לריגא עדיין פתוחה למעבר. מהקונסוליה השיבו: שהדרך עדיין פתוחה.

הבחור זרח גורדון התקשר שוב לשאול: מה עדיף להישאר במקום או לנסוע לוורשה? על שאלתו קיבל מענה, שגרמניה הכריזה על מלחמה, והכי טוב כעת יהיה להגיע לוורשה ושם יתאפשר לסדר את יציאתם מהמדינה.

יחידות מיוחדת בחדרו של הרבי

הבחורים רצו מהר כדי לארוז את חפציהם. מהשעה חמש לפנות בוקר, עמדה האלמנה במטבח ביתה והכינה כל העת אוכל לשבת. כעת ארזה את הכל עבור הבחורים.

הבחורים התקשרו למוניות שיבואו לקחתם, ותכננו לעצור בביתו של הרבי לקבל את ברכתו לדרך.

הם העמיסו את מזוודותיהם ונסעו לבית הרבי. שם ניגשו לרש"ג לבקש את רשות הכניסה, אולם הוא היה מבולבל מאוד ואמר להם: תכנסו מיד.

זה היה בערך בשעה שתיים עשרה וחצי בצהריים. שלמה זלמן העכט דפק בדלת וכשקיבל את רשות הכניסה קרא לכולם. הרבי ישב ליד השולחן, כבר לבוש בכגדי השבת שלו - בגדי משי. הרבי נתן להם את ברכת הדרך ודיבר בפניהם דיבורים מיוחדים אודות המצב. בצאתם שיחזרו את הדברים ואברהם העלה אותם אח"כ על הכתב, תוך כדי שמציין שזהו התוכן בערך:

"אני חושב שתיסעו עכשיו לוורשה. תדעו שכל זה הוא נסיון בלבה התורה

אומרת על אברהם אבינו שהלך לעקידת יצחק ש"וירא את המקום מרחוק", המילה "מרחק" חסרה את האות וא"ו, כך שאפשר לקרוא זאת גם במשמעות של לרחק.

כלומר: כשמישהו עומד לא רחוק מהנקודה אליה הוא צריך להגיע, לא רחוק מהמטרה, מגיע השטן ומנסה לרחק אותו יותר מלסיים את הדבר.

תדעו שכל דקה של יהודי יקרה ואהובה למעלה. זה שבאתם לכאן מארה"ב וכעת אתם עוזבים - זה אהוב למעלה. וזה נסיון מהקב"ה.

אני שולח אתכם לחסידים שלי בריגא, אבל שיהי' בלי בלבול ובלי התרגשות. ר' מרדכי חפץ יסדר עבורכם את הלימודים בנגלה ובחסידות.

אני לא יודע מתי אראה אתכם שוב, לכן אני מאחל לכם כעת כתיבה וחתימה טובה, חתימה וגמר חתימה טובה, וגמר טוב. השי"ת יעזור שנתראה שוב בבריאות הנכונה. השי"ת יברך אתכם בהצלחה בגשמיות ורוחניות, שתהיו יראי שמים חסידים ולמדנים".

בזכרונו של הרה"ח ר' מאיר שי' גרינברג שהרבי גם אמר להם:

אין לכם מה לדאוג. "יעדער בומבה האט אן אדרעסס, און אייער אדרעסס איז נישט אויף א בומבה" [לכל פצצה יש כתובת, ועל כתובתכם לא רשומה פצצה].

לאחר דברי הרבי וברכתו ענו כולם: אמן. באופן ספונטני, שאל אחד הבחורים הנוכחים בחדר את הרבי: רבי, מה יהיה אם נצטרך לחלל את השבת?

פני הרבי הרצינו מאוד, והרבי השיב: זכות שני הצדיקים שיום הולדתם חל בח"י אלול - הבעל שם טוב ואדמו"ר הזקן, הוא מספיק כדי שלא תצטרכו לחלל את השבת [אותה שבת היה ח"י אלול].

קבוצת הבחורים יצאה מחדרו של הרבי מלבד התמים מאיר גרינברג שהרבי סימן לו להישאר. התמים מאיר היה מופתע לחלוטין - "מה הרבי רוצה לומר לי", חשב בלבו. אך לא היה צריך להמתין זמן רב. תיכף פנה אליו הרבי ומסר לו שלוש שליחיות: (1) להעביר הודעה מסוימת לחסיד ר' יוסף בעזפולוב שהתגורר בוורשה. (2) לבקש מהחסיד ר' יעקב גורארי מוורשה, שיעזור להם עם כסף, כדי שיוכלו לקנות כרטיסי נסיעה להמשך הדרך מוורשה לריגא. (3) להיפגש בריגא עם העסקן הנוודע הרה"ח ר' מרדכי דובין, ולבקשו לסייע לרבי לצאת מפולין בהקדם.

הבריחה לוורשה

כסיום הדברים עזבו את חדר הרבי, ולאחר שנפרדו לשלום מהמזכירים ר' יחזקאל פייגין, ר' משה לייב רוטשטיין, הר"מ ר' יהודא עבער ועוד בחורים שנכחו שם, עלו

תיכף למוניות שהמתינו להם ויצאו לוורשה.

הם עזבו קבוצה של עשרה אנשים: אברהם ברנצקי, דובער ליווי, אברהם העכט, מרדכי דוב אלטיין, מאיר גרינברג, זרח גורדון, יצחק קולודני, מרדכי פישר, ר' שלמה זלמן העכט וזוגתו.

בשעה שתיים בצהריים הם הגיעו לקונסוליה האמריקאית בוורשה, וביקשו לדבר עם הקונסול. שלמה זלמן העכט שהיה המבוגר שבחבורה ביקש ממנו לעזור להם לברוח לריגא. אולם, לתדהמתם גילו שלפניהם עומד גוי אנטישמי שהחל לחרף ולגדף. הוא ראה שעומדים לפניו קבוצת יהודים חרדים עטורי זקן ובעלי לבוש יהודי, וכמדובר אל עצמו אמר: הם לא שוים כלום. הם יהודים, לא שווה לאבטח אותם. הוא המשיך לשאול ברוגזה: למה לא עזבתם כשאמרנו לכם, עכשיו אתם באים? אני עצמי בורח מכאן עכשיו. לא מטריד אותי אם יהודי ישאר כאן. והמשיך לקרוא קריאות אנטישמיות.

הבחורים ניסו להתחנן בפניו שיציל אותם, אבל ללא הועיל. כשראו שלא הולך בטובות, ניסו לאיים עליו שיספרו על הנהגתו הנבזית למוניו בארה"ב, אבל דבריהם נפלו על אוזניים אטומות. הוא אף איים עליהם: אם לא תצאו אקרא מיד למשטרה.

כשיצאו שמעו מטוסים מתקרבים והבינו שמגיעה התקפה אווירית נוספת. הם חשבו למצוא מלון להסתתר בו, אלא שאז יהיו מוכרחים להירשם שם, דבר שלא הכי בריא לעשות בשעה זו.

בשעה ארבע וחצי החלה הפגזה נוספת והם נאלצו לחזור לקונסוליה. הם החלו לומר תהילים והתפללו מנחה בכוונה גדולה כמו בתפילות יום הכיפורים. ההפגזות נמשכו שעה שלימה, וכשהיא הסתיימה יצאו לרחוב בשנית ומצאו שהמוניות איתם הגיעו מאטוואצק עם כל חפציהם עדיין ממתונות. הם לא ידעו לאיפה להמשיך, לכן הוציאו מהן את המזוודות ונהגי המוניות המשיכו לדרכם.

כאמור, טרם עזבם את אטוואצק, הטיל הרבי על התמים מאיר גרינברג שתי שליחיות לשני חסידים בוורשה, משום כך החליט לבצע זאת כעת. הוא נסע לר' יוסף בעזפולוב, והעביר לו את המסר מהרבי. אח"כ המשיך (יחד עם ר' שלמה זלמן העכט) לר' יעקב גורארי, והעביר לו את בקשת הרבי לסייע להם כספית, אולם לפועל לא עלה בידו לעזור להם כספית. כשראו זאת דאגה קיננה בליבם, כיצד יצליחו לצאת מוורשה כשאין בידם כסף לנסיעה.

בהזדמנות זו ניסה ר' יעקב להשיג עבורם מקום בבית מלון, בו יוכלו לשבות בשבת, אולם גם זאת לא הצליח לסדר.

שמחת השבע ברכות של ר' משה-פנחס כץ, תרח"ץ. מימינו: ר' חאטשע פייגין; משמאלו הר"י עבער

תועים ברחובות העיר

כל הקבוצה המשיכה להמתין בחצר הקונסוליה. הם לא ידעו מה לעשות, כי היה "עוצר" ואסור היה ללכת בקבוצות.

הלילה - ליל שבת - ירד, החושך החל לשרור והם לא יודעים מה לעשות ולהיכן לפנות. הם היו מוטרדים מאוד, ובעיקר דאגו לשני חבריהם שנסעו לר' יעקב גורארי וטרם חזרו. הם דאגו גם מה יעשו אם תחל הפגזה נוספת. בשעות היום היו יכולים לרוץ לאיזה מקלט, אבל כעת מה יעשו.

סוף סוף לאחר כמה שעות של המתנה חזרו ר' שלמה זלמן והתמים מאיר גרינברג. הם סיפרו שר' יעקב גורארי ניסה לחפש עבורם מקום בבית מלון, אך הכל היה מלא, וכשכבר נכנסה השבת הוצרכו לחזור את כל הדרך - שלא היתה מוכרת להם - ברגל. למזלם, כל מי שפגשו בדרכם לשאול על הדרך, היה יהודי שדובר אידיש.

כעת החליטו לחפש מלון בכוחות עצמם. הם צעדו - כל הפמליה - במשך שעות ארוכות, תוך כדי שנציג של הג'וינט מסייע להם לחפש מלון ודוחף עגלה עם כל המזוודות. כדי לא לעורר תשומת לב חילקו את קבוצתם לכמה חלקים. וצעדו ברחובות העיר כבודדים.

לאחר חיפוש ארוך ומייגע מצאו סוף סוף מקום באיזה בית מלון, אבל שם הודיעו להם חד משמעית, שעליהם לחתום כדי להתקבל. אך היות ושמעו מהרבי שזכות היום של ח"י באלול תגן שלא יצטרכו לחלל את השבת, החליטו לא לחתום.

הזמן חולף, טרם התפללו תפילת שבת וטרם אכלו סעודת שבת, עייפים ורצוצים ממאורעות היום הנורא (ובל נשכח שכל הלילה האחרון, ליל שישי, גם לא ישנו), עומדים הם בפתח המלון בלא לדעת מה לעשות ולהיכן לפנות. הפחד החל למלא

את ליבם כי עוד מעט תגיע השעה בה אסור להסתובב ברחוב.

פסק ההלכה של הרב זעמבא

עודם עומדים, עלה הרעיון ללכת לביתו של הרב הנודע הרב מנחם זעמבא לשאול את דעתו, האם ע"פ הלכה נחשב מצבם לפיקוח נפש ושמא עליהם לחתום בלית ברירה.

תיכף הלכו שני התמימים מאיר גרינברג ומרדכי אלטיין לרב זעמבא, לאחר חיפושים לא מעטים, תוך כדי פחד מהתקפה נוספת שיכולה לפרוץ בכל רגע, הגיעו לביתו.

הרב מנחם זעמבא הי"ד

מספר ר' מאיר גרינברג: "נכנסנו לביתו ורצינו לשאול אותו את שאלתנו, אך הוא

היסה אותנו ושאל: כבר עשיתם קידוש? השבנו, שעדיין לא. אמר לנו הרב זעמבא: תחילה תעשו קידוש ותאכלו משהו אחר כך תשאלו. עשינו כבקשתו ולאחר מכן סיפרנו לו את מצבנו ושאלנו אותו: האם לדעתו אנו נמצאים כעת במצב של פיקוח נפש?

"על שאלתנו השיב: לעמוד כעת בעיר זה לא פיקוח נפש, אבל מאוחר יותר יהיה מצב של סכנה.

"היות וידענו שאחרי השעה תשע מסוכן להסתובב בחוץ והשעה היתה כבר תשע וחמשה, הערנו לו על כך. כששמע זאת הרב זעמבא, לקח אותנו לחלון והראה לנו כיצד הרחוב הומה באלפי אנשים שרצים מהכא להתם, ואמר: רואים אתם, כעת אין סכנה, הגרמנים לא יירו באלפי אנשים, אבל לאחר השעה 11 יהיה סכנה להסתובב. הגרמנים עלולים לירות בכל מי שיסתובב. לכן מאוחר יותר אם לא תהיה לכם ברירה, תחתמו. שני בחורים יחד יחזיקו את העט ויחתמו בשינוי.

"חזרנו לקבוצה, ואמרנו להם את הפסק הלכה שקיבלנו מהרב. אך ר' שלמה זלמן העכט לא הבה לקבל את ההיתר, הוא טען שוב ושוב: אם הרבי אמר שלא נצטרך לחלל את השבת הרי שלא נחלל! אין שום אפשרות אחרת!"

דמי נסיעה

בפועל לא עבר זמן רב, והגיע נציג הג'וינט להודיענו שמצא מקום אחר עבורנו. לא בית מלון אלא אכסניה קטנה, ושם למזלנו אפשר להתארח בלי שאנו נצטרך לחתום, אלא גוי יוכל לחתום עבורנו. מיד פנינו לשם.

תיכף שכשנכנסנו לשם, פגש התמים מאיר גרינברג חבר ותיק שלו שלמד איתו יחד בעבר בשיבת תורה ודעת. הוא למד לאחרונה באירופה וכעת גם הוא מנסה להימלט על נפשו. אותו חבר אמר למאיר גרינברג שיש לו בעיה, כיון שיש לו איתו סכום גדול של כסף והוא לא יודע איך להעביר זאת בגבולות. אמר לו מאיר: טוב מאוד! לנו אין כסף לקנות כרטיסים לדרך, אולי כספך יעזור. כמה כסף יש לך? והנה להפתעתם התברר שיש לו בדיוק סכום שמתאים ל-11 כרטיסים (עשר לחברי הקבוצה ואחד לו) - לא פחות ולא יותר! הם ראו את ההשגחה פרטית שבדבר והודו לה'.

קעת משנכנסו לחדרים החלו להתארגן לתפילה ולאחר מכן לסעודת שבת. הם אכלו את מה שהיה באמתחתם, סעודה שלימה שכזכור האלמנה ארזה עבורם באטואצק.

קעת התברר שכדברי הרבי כן היה ובזכות ח"י אלול לא חיללו את השבת.

הפצצות על הרכבת

קעת היתה להם בעיה נוספת החתמת המסמכים אצל הקונסול הלטבי. וגם כאן כנס משמים הופיע נציג הג'וינט. הוא לקח את המסמכים והלך לביתו של הקונסול הלטבי, והחזירים חתומים.

השבת חלפה ומיד אחרי הברלה רצו עם חבילותיהם לתחנת הרכבת. הם מצאו תחנה הומה אדם, מאות רבות של אנשים המתינו שם לברוח מהתופת. כל הלילה הגיעו רכבות שנשאו בתוכם גופות ואנשים פצועים מחזית המלחמה.

בשעה חמש לפנות בוקר עלו סוף סוף על רכבת לריגא. לאחר מכן התברר להם שזו היתה רכבת אחת לפני האחרונה. באמצע הנסיעה, בשעה 2 בצהריים היו צריכים לעצור בגלל הפצצות כבדות שהיו בדרך, וכך עוד כמה פעמים באמצע. רק כשעברו את הגבול ונכנסו לשטח של לטביה הודו לה' על הצלתם מהתופת.

סדרי לימוד בריגא

ביום שני בבוקר הגיעו לריגא. חסידי חב"ד בריגא באו לקבל את פניהם. כל אחד רצה שהאורחים תלמידי הישיבה יהיו אצלו. עשו הגרלה למי תהיה הזכות לארחם.

מספר ר' מאיר גרינברג: "גם לי סידרו מקום אצל אחד מאנ"ש, אבל תיכף הודעת לי להם שיש לי שליחות מהרבי עבור ר' מרדכי דובין, ולכן לא אוכל ללכת לאף אחד טרם שאפגוש בו.

"היות והרב דובין שהה באותו זמן בנאות דשא, סידרו לי אברך שייסע איתי לשם. קנינו כרטיסים ויצאנו לדרך. באמצע הדרך, מרוב מהירות, קרתה תקלה. אבדתי את האברך המלווה ובמשך זמן לא ידעתי אנא אני בא. מצאתי את עצמי באמצע שדה חשוך, בלי שום אמצעי תקשורת של טלפון וכדומה. אך לאחר משך זמן שחיפשני,

מצא אותי ותיכף פנינו לר' מרדכי ומסרתי לו את בקשת הרבי. ובזה סיימתי את שלושת השליחויות שקבלתי מהרבי".

ביום שני כ' אלול שלחו חברי הקבוצה מברק לניו-יורק לבשר להוריהם שהגיעו בשלום לריגא ושהרבי עדיין באטוואצק.

עוד באותו היום, יום הראשון לבואם החלו תיכף בסדרי הלימוד כפי שהיה באטוואצק. הם ישבו בבית הכנסת בריגא ולמדו, ומתוך אמונה שלמה בהבטחת הרבי היו רגועים וקיוו שהמלחמה תיגמר.

ביום שלישי כ"א אלול ישב התמים אברהם העכט וכתב את כל מה שעבר עליהם בימים האחרונים החל מההפצצות הכבדות ועד לבריחתם מהתופת.

ר' איטשע דער מתמיד

ביום חמישי כ"ג אלול המשיך אברהם לכתוב ביומנו ממה שחוה בצל חסידי חב"ד בריגא. הוא פותח במילים: "אני יושב פה בריגא ברוגע ושלווה, ואספר קצת ממה שראיתי ושמעתי". בהמשך הוא מתאר את סדר עבודתו בקודש של החסיד המפורסם ר' יצחק הורביץ ("איטשע דער מתמיד").

הוא מתאר שתיים מהתוועדויותיו, אחת עם אנ"ש ואחת שהתוועד במיוחד עם התמימים. הוא מתאר את תפילותיו בראש השנה ויום הכיפורים - "ר' איטשע עמד כל הלילה והיום והתפלל מתוך דביקות עצומה ובככיות גדולות. ובמוצאי יום הכיפורים 'שבר' את הצום עם חתיכת לחם קטנה ופירות מבושלים".

"נתגדל ונתקדש שמו של עטרת תפארת ראשינו"

קטע ממכתבו של הרה"ח ר' אלי חיים אלטהויז לר"י גייקובסון

זה כבר לבי מלא רגש טוב מהבחורי טוב וחמד התמימים היקרים מארה"ב אשר היו במחנינו בבואם מאטוואצק ומרוב ההתרגשות לא אוכל להתאפק לא לספר בשבחם של התמימים הנ"ל שי".

לא אגזים אם אומר כי על ידם נתגדל ונתקדש שמו של עטרת תפארת ראשינו כ"ק אדמו"ר שליט"א בראותינו את רוב גודל תוקף התקשרותם לאילנא דחיי עד מסירות נפש ממש אין בכח עטי לתאר לפני כת"ר אף מקצת מן המקצת את העדר רצונם לעזוב את יעווראפא הארץ אשר בה נמצא כ"ק אדמו"ר שליט"א עם כל המקושרים אליו שליט"א גם קשה הי' פרידתם אפי' מפה מחנינו ריגה.

אנחנו אנ"ש דפה נתקשרנו אתם בעבותות אהבה ואחרי פרידתם מאתנו יש לנו רק געועים אחריהם ומי יתן והיה קיבוץ גלויות אשר איש את רעהו ידברו, ונזכה להתראות בשובע שמחות, בהיכל כ"ק אדמו"ר שליט"א בקרוב ממש.

בדרך לארצות הברית

במוצאי שבת קודש חול המועד סוכות, עזבו את ריגא והפליגו באוניה לנורבגיה. הנסיעה היתה אמורה לקחת שעות אחדות, אבל עקב סערה שהתחוללה בים התארכה הנסיעה וכל חברי הקבוצה חלו באוניה.

כשהגיעו לנורבגיה, ניגשו אליהם תושבי המקום והרימו את כובעיהם. הבחורים לא הבינו מה הם רוצים מהם, עד שנענו שהם מחפשים לראות את הקרנים הידועות שיש ליהודים...

משם לקחו רכבת לטטוקהלם, שם פגשו בר' ישראל יעקב זובער, שסייע להם מאוד. הוא סידר להם מקום במלון והלכו לבית הכנסת ללמוד. שם היה שקט, שקשה היה לחשוב שלא הרחק מתנהלת מלחמה אכזרית ומליוני יהודים נאנקים.

הם חשבו להתעכב שם זמן מועט עד שתהיה אוניה לנוי יורק אבל לפועל התעכבו שם כמעט חודש. במשך כל הזמן הוזה ניסו הרב ישראל ג'יקובסון והורי הבחורים בארה"ב בכל מיני השתדלויות בחלונות הגבוהים, להחזירם הביתה.

סוף סוף עלו על אוניה אמריקאית בדרך לארה"ב. הנסיעה היתה מאוד קשה, היא לקחה יותר מעשרה ימים, וכמה פעמים צוללות הגרמנים עצרו את האוניה בדרכה.

אהבה והחיבה על פי חסידות

לאחר חודשים הופתעו הבחורים לקבל מכתב חריף מכ"ק אדמו"ר הריי"צ. במכתב מיום י"ד טבת, בעת שהרבי כבר היה בריגא, כתב לבחורים:

"בעת ישבי במצור דאגתי עליהם, וכמה פעמים שאלתי את הקונסול האמריקני בווארשא אם יש איזה ידיעה מהם, כי קווייתי אשר בודאי ישתדלו להודיעני ע"י הקונסול משלומם להרגיעני ולעורר את לבבי הנשבר והנדכה מצרותיהן של ישראל, יחס השי"ת וירחם עליהם, והם לא עשו כן, והוא מח[ו]סר ברגש - געפיהל - האהבה והחיבה הדרושה להיות על פי תורת החסידות, ורק בבואי לריגא נודעתי שבאו לביתם בשלום, והודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו".

דברים אלו היו עבורם שיעור מאלף בהבחנה ביחס האהבה של הרבי לחסידיו, עד כמה הרבי חושב עליהם ועד כמה מצבם של תלמידי התמימים מטריד אותו.

באותו מכתב מוסיף הרבי הריי"צ וכותב שורות נוספות מהם עולה כמה היתה חשובה נסיעתם לאטוואצק למרות שהותם הקצרה שם - פחות מג' שבועות. וכך כותב הרבי:

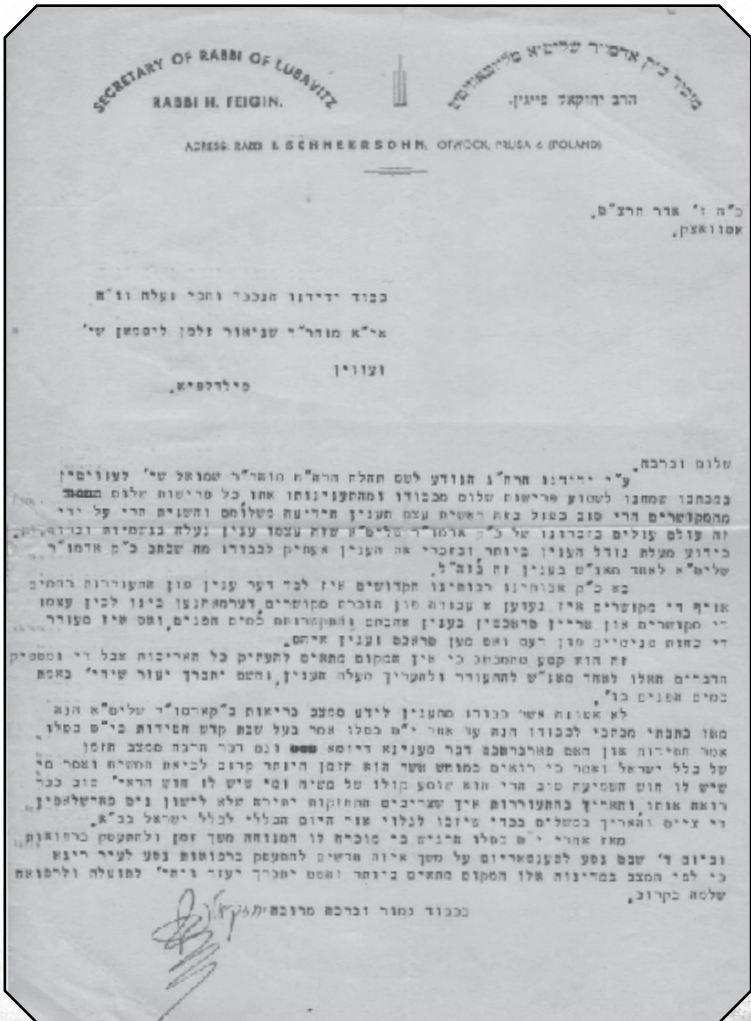
"בטח הם שומרים את זמני הלימוד בסדר מסודר, ותקותי תאמצני אשר הימים האחדים שהתעכבו בכותל ישיבת "תומכי תמימים" בתוככי חברים טובים התלמידים היקרים, ה' עליהם יחיו, השפיעו עליהם השפעה טובה בחיזוק לימוד התורה והנהגה של יראת שמים ברוחה של תורת החסידות". הנני מחכה יום יום לקבל מאתם מכתב מפורט מהנעשה איתם עמם.

• הוספה •

"מי שיש לו חוש השמיעה טוב הרי הוא שומע קולו של משיח"

מכתבו של מזכיר כ"ק אדמו"ר הרי"צ הרה"ח ר' יחזקאל פייגין

פ. ג.

כבוד ידידנו הנכבד והכי נעלה וו"ח אי"א מוהר"ר שניאור זלמן ליפמאן שי' זעווין - פילדלפיא - שלום וברכה.

ע"י ידידנו הרה"ג הנודע לשם תהלה הרה"ח מוה"ר שמואל שי' לעוויטין במכתבו שמחנו לשמוע פרישות שלום מכבודו ומהתענינותו אתו, כל פרישות שלום מהמקושרים הרי טוב כפול בזה ראשית עצם הענין הידיעה משלום והשנית הרי על ידי זה עולם עולים בזכרונו של כ"ק אדמו"ר שליט"א שזה עצמו ענין נעלה בגשמיות וברוחניות. כידוע מעלת גודל הענין ביותר, וזוכרי את הענין אעתיק לכבודו מה שכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א לאחד מאנ"ש בענין זה בזה"ל.

בא כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים איז לבד דער ענין פון התעוררות רחמים אויף די מקושרים איז געווען א עבודה פון הזכרת מקושרים, דערמאהנען בינו לבין עצמו די מקושרים און אריין טראכטן בענין אהבתם והתקשרותם כמים הפנים, ואס איז מעורר די כחות פנימיים פון דעם ואס מען טראכט ועגין איהם.

[= אצל כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, הרי לבד הענין של התעוררות רחמים על המקושרים, היה עבודה של הזכרת מקושרים, להזכיר בינו לבין עצמו את המקושרים ולהתבונן בענין אהבתם והתקשרותם כמים הפנים, שזה מעורר את הכחות הפנימיים של זה שחושבים אודותו].

זה הוא קטע מהמכתב כי אין המקום מתאים להעתיק כל האריכות אבל די ומספיק הדברים האלו לאחד מאנ"ש להתעורר ולהעריך מעלת הענין, והשם יתברך יעזר שיהי' באמת כמים הפנים וכו'.

לא אפונה אשר כבודו מתענין לידע ממצב בריאות כ"ק אדמו"ר שליט"א הנה מאז כתבתי מכתבי לכבודו הנה עד אחר י"ט כסלו אמר בכל שבת קודש חסידות, בי"ט כסלו אמר חסידות און האט פארבראכט [והתוועד] דבר מעניני דיומא וגם דבר הרבה ממצב הזמן של כלל ישראל ואמר כי רואים במוחש אשר הוא הזמן היותר קרוב לביאת המשיח ואמר מי שיש לו חוש השמיעה טוב הרי הוא שומע קולו של משיח ומי שיש לו חוש הראי' טוב כבר רואה אותו, והאריך בהתעוררות איך שצריכים התחזקות יתירה שלא לישון ניט פארשלאפין די צייט [לא לבזבז את הזמן] והאריך במשלים בכדי שיזכו לגלוי אור היום הכללי לכלל ישראל בכ"א.

מאז אחרי י"ט כסלו הרגיש כי מוכרח לו המנוחה משך זמן ולהתעסק ברפואות וביום ד' שבט נסע לסענטאריום [בית רפואה] על משך איזה חודשים להתעסק ברפואות נסע לעיר ריגא כי לפי המצב במדינות אלו המקום מתאים ביותר והשם יתברך יעזר ויהי' לתועלת ולרפואה שלמה בקרוב.

בכבוד גמור וברכה מרובה

יחזקאל פייגין

בדיוק שבוע אחרי שעזבו את
ניו יורק, ביום רביעי א' אלול,
הגיעו לישיבה באטווצאק
- מקום נוח הרחק משאונה
של עיר. ה"נאות דשא" של
וורשה. במקום זה נשאר
חברי הקבוצה רק שבע עשרה
ימים, אבל כאלה שלא ישכחו
לעד".

לזכות

הוד כ"ק אדמו"ר

מלך המשיח שליט"א

מהרה יגלה ויגאלנו אכי"ר

.

לע"נ

הרה"ח ר' משה נחום בן ר' מרדכי מענדל ע"ה

קדנר

נלב"ע אחש"פ כ"ב ניסן ה'תשע"א

לתרומות והקדשות

ארה"ק - 072.224.4200 | חו"ל - 770.893.9489